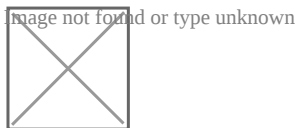

Η μοναστηριακή οργάνωση και διοίκηση της Εκκλησίας της Κρήτης (Αρχιμανδρίτης Σεβαστιανός Μ. Σωμαράκης)

/ [Πεμπτούσια](#)

Α΄. Οι Μοναχοί

Ο μοναχικός θεσμός[1] είναι πανάρχαιος και ανάγεται στους πρώτους αιώνες της εκκλησιαστικής ζωής. Μοναδικός σκοπός του μοναχισμού είναι η σωτηρία της ψυχής μέσω της ολοκληρωτικής αφιερώσεως στο Θεό. Για την επιτυχή εκπλήρωση του σκοπού αυτού απαιτείται η ενεργοποίηση και η εντατική καλλιέργεια συγκεκριμένων προϋποθέσεων, οι οποίες δοκιμάστηκαν στην ιστορική πορεία του μοναχικού θεσμού και αποδείχτηκαν απαραίτητες. Οι βασικές αυτές προϋποθέσεις είναι: α) η αποταγή, δηλαδή η απομάκρυνση από τον κόσμο. β) Η είσοδος στον μοναχισμό και η αποδοχή ενός από τους τρόπους ασκήσεως (κοινοβιακός, ιδιόρρυθμος ή αναχωρητικός), μέσω της τελετής της κουράς και των μοναχικών υποσχέσεων για ακτημοσύνη, παρθενία και υπακοή. γ) Η εντατική άσκηση και καλλιέργεια των αρετών και η εντατική συμμετοχή στη λατρευτική και μυστηριακή εμπειρία της Εκκλησίας.

Στην ιστορική πορεία της Εκκλησίας, ο μοναχικός θεσμός εξελίχθηκε κυρίως μόνο ως προς την εξωτερική οργανωτική του μορφή και όχι ως προς το σκοπό του και τις προϋποθέσεις επιτυχίας του σκοπού του, οι οποίες στην ουσία τους παραμένουν πάντα οι ίδιες. Στο σημείο αυτό θα εξεταστεί η διοικητική κυρίως οργάνωση και λειτουργία του μοναχικού θεσμού μέσα στα πλαίσια της σημερινής διοικητικής οργάνωσης της Εκκλησίας της Κρήτης.

Οι

προϋποθέσεις, λοιπόν, και η διαδικασία κτήσεως της μοναχικής ιδιότητας μέσα στα πλαίσια της διοικητικής οργανώσεως της Εκκλησίας της Κρήτης, ρυθμίζονται σήμερα από τα άρθρα 112-122, τα οποία αποτελούν το 15ο κεφάλαιο του ΚΧΕΚ με τίτλο: «Περί μοναχών και δοκίμων». Για την απόκτηση της μοναχικής ιδιότητας, απαιτείται προηγουμένως η τριετής δοκιμασία του υποψηφίου. Για την είσοδο κάποιου στο στάδιο των δοκίμων και την έγγραφη του στον κατάλογο των δοκίμων της Μονής, απαιτούνται σύμφωνα με το άρθρο 112 του ΚΧΕΚ οι παρακάτω προϋποθέσεις: α) Να έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του, β) να έχει υποβάλλει σχετική αίτηση στον Ηγούμενο της Μονής στην οποία επιθυμεί να μονάσει, γ) να υπάρχει σχετική προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου της Μονής και δ) έγκριση του ΟΔΜΠ. Σύμφωνα επίσης με το άρθρο 114 ΚΧΕΚ η υπηρεσία κοντά σε Αρχιερέα λογίζεται ως ικανή δοκιμασία και έτσι ο δόκιμος μπορεί να εισαχθεί στη Μονή ύστερα από πρόταση του Αρχιερέα.

Μετά την τριετή δοκιμασία, που σκοπό έχει τη διαπίστωση της καταλληλότητας του υποψηφίου και τη λήψη της οριστικής αποφάσεως από μέρους του για την είσοδό του στο μοναχικό βίο και ύστερα από έγκριση του οικείου Αρχιερέως, ο δόκιμος μπορεί να καρεί μοναχός[2].

Η μοναχική ιδιότητα αποκτάται με την ακολουθία της κουράς[3], η οποία τελείται στη Μονή της μετανοίας του νέου Μοναχού από Ιερομόναχο με επισκοπική άδεια ή εντολή[4] και περιλαμβάνει τη σταυροειδή απόκαρση της κόμης του υποψηφίου[5] και την απαγγελία των μοναχικών υποσχέσεων για υπακοή, ακτημοσύνη και παρθενία[6].

Η απόκτηση της μοναχικής ιδιότητας συνεπάγεται για τον φορέα της ορισμένες υποχρεώσεις και περιορισμούς, τόσο σε προσωπικό, όσο και σε περιουσιακό επίπεδο[7]. Όσον αφορά στους προσωπικούς περιορισμούς που συνεπάγεται η μοναχική ιδιότητα, ο Μοναχός: α) Δεν επιτρέπεται να παραιτηθεί από την ιδιότητά του αυτή, ούτε του αφαιρείται έστω και για κανονικό παράπτωμα[8], β) Η απομάκρυνση του Μοναχού εκτός Μονής τίθεται υπό ορισμένες προϋποθέσεις[9]. Έτσι, όσοι εξέρχονται από τη Μονή πρέπει να έχουν την άδεια του οικείου Ηγουμενοσυμβουλίου[10], ενώ αν κάποιος Μοναχός παραμείνει στο εξωτερικό περισσότερο από τρεις μήνες, χωρίς την απαιτούμενη άδεια και αν δεν επιστρέψει στη Μονή ύστερα από τριπλή πρόσκληση του οικείου Ηγουμένου, διαγράφεται από την αδελφότητα με αίτηση του συμβουλίου της Μονής και απόφαση του ΟΔΜΠ. Εκτός όμως του ότι δεν γίνεται ξανά δεκτός στη Μονή, η περιουσία που έδωσε σ' αυτήν με την κουρά του, παραμένει κτήμα της και υστέρα από τη διαγραφή του απ' αυτήν[11].

Η απομάκρυνση των Μοναχών για μεγάλο χρονικό διάστημα από τη Μονή τους προβλέπεται από τον ΚΧΕΚ μόνο σε δύο περιπτώσεις: α) Στην περίπτωση που κάποιος Μοναχός επιθυμεί να σπουδάσει, οπότε απαιτείται έγκριση του οικείου Αρχιερέως και υποβολή αιτήσεως από το Ηγουμενοσυμβούλιο στον τοπικό ΟΔΜΠ για την από μέρους του έγκριση χορηγήσεως υποτροφίας στον επιθυμούντα να σπουδάσει Μοναχό[12], και β) στην περίπτωση προσφοράς υπηρεσιών κοντά στον οικείο ή σε άλλο Αρχιερέα, οπότε απαιτείται άδεια του οικείου Μητροπολίτου[13]. Επίσης το άρθρο 118 ΚΧΕΚ εισάγει μία σειρά απαγορεύσεων, προκειμένου να περιγράψει τη μη ανάληψη κοσμικών φροντίδων από τους Μοναχούς. Συγκεκριμένα απαγορεύεται η εκ μέρους του Μοναχού ανάληψη της επιτροπείας, κηδεμονίας, μισθώσεως κτημάτων, εγγυήσεις, υιοθεσίες ή αναδοχή παιδιών με το Άγιο Βάπτισμα, η παράσταση στους γάμους ως παρανύμφου και γενικώς όλα όσα απαγορεύονται από τους Ι. Κανόνες.

Στους Μοναχούς απαγορεύεται ακόμα η ανάληψη κρατικών αξιωμάτων και λειτουργημάτων, ενώ η μοναχική κουρά αποτελούσε λόγο εξαίρεσης από τη στράτευση μέχρι και την 13η Δεκεμβρίου 2005, οπότε η απαλλαγή από τη στράτευση που ίσχυε για τους κληρικούς και τους Μοναχούς καταργήθηκε με την παρ. 6 του άρθρου 13 του Ν 3421/2005 «Στρατολογία των Ελλήνων και άλλες διατάξεις»[14]. Από την υποχρέωση στράτευσης εξαιρέθηκαν, σύμφωνα με την παρ. 1ζ του 13ου άρθρ. του παραπάνω Νόμου, μόνο οι μοναχοί του Αγίου Όρους, και όσοι αλλοδαποί μονάζουν στην περιοχή του Αγίου Όρους και αποκτούν ελληνική ιθαγένεια με την πρόσληψή τους ως δοκίμων ή μοναχών. Η παραπάνω βέβαια εξαίρεση από την υποχρέωση στράτευσης αποτελεί μονομερή διάκριση της Πολιτείας ανάμεσα στους μοναχούς του Αγίου Όρους και σε αυτούς που εγκαταβιούν εκτός Αγίου Όρους, καθώς το περιεχόμενο της μοναχικής

κανονική ασφάλιση των Μοναχών επιτρέπεται σήμερα, εφόσον ο Μοναχός είναι άνω των 70 ετών και παράλληλα συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1 Ν. 1296/ 1982. Η ασφάλιση γίνεται από τον ΟΓΑ[16]. Επίσης, η κουρά, όπως και η χειροτονία, αποτελούν κώλυμα θρησκευτικού γάμου[17]. Επιπλέον, σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ η απόκτηση της μοναχικής ιδιότητας δεν συνεπάγεται την αποβολή ούτε της ικανότητας δικαίου, ούτε της δικαιοπρακτικής ικανότητας[18]. Επομένως οι μοναχοί της Εκκλησίας της Κρήτης, «καταρτίζουν δικαιοπραξίες και άρα έχουν τη δυνατότητα σχηματισμού ατομικής περιουσίας και μετά την κουρά τους»[19].

Το ζήτημα της περιουσιακής καταστάσεως των Μοναχών στην Εκκλησία της Κρήτης περιγράφεται από τα άρθρα 123-126, που απαρτίζουν το 16ο κεφάλαιο του ΚΧΕΚ με τίτλο: «Περί της περιουσίας των μοναχών». Σύμφωνα, λοιπόν, με τις διατάξεις αυτές: α) Η διαθήκη που συνέταξε ο Μοναχός πριν την κουρά του είναι έγκυρη, άλλα οφείλει να τη γνωρίσει στη Μονή για να πιστωθεί ότι τη συνέταξε όντας λαϊκός[20], β) Τα περιουσιακά στοιχεία του Μονάχου τα οποία αποκτούνται μετά την κουρά του διακρίνονται: α) Σε ό,τι αποκτά με την προσωπική του εργασία και β) σε ό,τι αποκτά με οποιοδήποτε άλλο τρόπο (π.χ. κληρονομιά)[21]. Στην πρώτη περίπτωση η περιουσία ανήκει στη Μονή και ο Μοναχός έχει μόνο την επικαρπία της. Σύμφωνα με παλαιότερη απόφαση του Εφετείου Κρήτης ο μοναχός

που χωρίς άδεια εγκαταλείπει τη Μονή του, χάνει την επικαρπία της προσωπικής του εργασίας[22].

Στη δεύτερη περίπτωση ο Μοναχός μπορεί να διαθέσει κατά βούληση εν ζωή ή αιτία θανάτου τα 2/3, ενώ το 1/3 προσκυρούται στη Μονή.

Εάν δεν διατεθούν τα παραπάνω ποσά, όπως ορίζεται, τότε σε περίπτωση θανάτου του Μοναχού περιέρχονται εξολοκλήρου στη Μονή, εκτός αν υπάρχουν από νόμιμο γάμο τέκνα, όποτε λαμβάνουν τη νόμιμη μοίρα. Τα ίδια ισχύουν και για περιουσία που αποκτήθηκε πριν την απόκαρση του Μοναχού[23].

Επίσης εάν ο Μοναχός εγκαταλείψει τη Μονή και δεν επιστρέψει υστέρα από πρόσκληση του Ηγουμένου, οποιοδήποτε αποκτηθέν περιουσιακό στοιχείο και η επικαρπία του περιέρχονται εξολοκλήρου στη Μονή[24].

Τέλος, σε περίπτωση θανάτου κάποιου Μοναχού, η κινητή περιουσία του διασφαλίζεται με σφράγιση του κελλιού του, ενώ αν πρόκειται για τον Ηγούμενο τη σφράγιση διενεργεί το Συμβούλιο της Μονής με παράλληλη σφράγιση του ηγουμενείου και της αποθήκης. Ο θάνατος γνωρίζεται αμέσως στον οικείο Αρχιερέα και δι' αυτού στον ΟΔΜΠ. Τη σφράγιση ελέγχει ο Αρχιερέας αυτοπροσώπως ή μέσω αντιπροσώπου. Αντίγραφο της απογραφής αποστέλλεται από τον Αρχιερέα στον ΟΔΜΠ[25].

(συνεχίζεται)

1. Η βιβλιογραφία σχετικά με το μοναχικό θεσμό στην ανατολή είναι άρκετά πλούσια, ενδεικτικά βλ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, Σύστημα εκκλησιαστικού δικαίου, τ. 4, και G. PAPATHOMAS (Archim), *La reception Nomocanonique du Monachisme (2e-7e siecles), (Comment le monachisme fut confirme par les canons de l'Eglise et lois de l'Empire)*, Katerini 2004, ed. Epektasis.

2. Άρθρ. 113 ΚΧΕΚ' πρβλ. Σ. ΤΡΩΙΑΝΟΥ, Παραδόσεις εκκλησιαστικού δικαίου, σ. 170.

3. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, Παρατηρήσεις επί της υπ' αριθμ. 1000/ 1954 γνωμοδοτήσεως, σ. 36 Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, Νομική θεώρησης των Μοναστηριακών τυπικών, Αθήνα 1984, σ. 108 κ. έξ.

4. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, Σύστημα του εκκλησιαστικού δικαίου, τ. Δ' σ. 81.

5. Κανόνες 42 και 43 Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου, Γ. ΡΑΛΛΗ - Μ. ΠΟΤΛΗ, Σύνταγμα, τ. Β', σ. 46 και 408.

6. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, Σύστημα του εκκλησιαστικού δικαίου, τ. Δ', σ. 72.

7. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ορθόδοξη Εκκλησία Κρήτης, σ. 141.

8. Στο ίδιο, σ. 142.

9. Γενικά για τους λόγους απομάκρυνσης των Μοναχών από τη Μονή της μετανοίας τους βλ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, Νομική θεώρησης των Μοναστηριακών τυπικών, σ. 133 κ. έξ.

10. Άρθρ. 130, ΚΧΕΚ.

11. Άρθρ. 115, ΚΧΕΚ.

12. Άρθρ. 120, ΚΧΕΚ.

13. Άρθρ. 117, ΚΧΕΚ.
14. ΦΕΚ Α΄ 302.
15. Κανόνας 6ος Αποστολικός, 10ος Ζ΄ Οικ. Συνόδου κ.π.α. βλ. ΠΗΔΑΛΙΟΝ, σ. 8 και 331.
16. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ορθόδοξη Εκκλησία Κρήτης, σ. 145-6.
17. Καν. 19 Αγκύρας, Γ. ΡΑΛΛΗ - Μ. ΠΟΤΛΗ, Σύνταγμα, τ. Γ΄, σ. 60΄ πρβλ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, Σύστημα του εκκλησιαστικού δικαίου, τ. Δ΄, σ. 255 κ. έξ.
18. Βλ. ΣτΕ 2597/1970, ΝοΒ 19 (1971) 679-681. Σ. ΤΡΩΙΑΝΟΥ, «Παρατηρήσεις στις ισχύουσες διατάξεις για την κληρονομική διαδοχή των μοναχών», Αρμενόπουλος 46 (1992) 693. Ο Π. Παναγιωτάκος δέχεται ότι ο μοναχός ως φυσικό πρόσωπο στερείται της εννόμου δικαιοπρακτικής ικανότητας, και μόνο με άδεια της Μονής στην οποία υπάγεται είναι δυνατόν να του ανατεθούν τέτοιου είδους δικαιώματα. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, Σύστημα Εκκλησιαστικού Δικαίου, τ. Δ΄, σ. 260-261.
19. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ορθόδοξη Εκκλησία Κρήτης, σ. 147.
20. Άρθρ. 123, ΚΧΕΚ.
21. Το Εφετείο Θεσσαλονίκης με απόφασή του δέχεται ότι ο Μοναχός αν και θεωρείται αποβιώσας μπορεί να αποδεχτεί κληρονομιά. ΈφΘεσ., 234/1975 Αρμενόπουλος 29 (1975) 219. Βλ. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ορθόδοξη Εκκλησία Κρήτης, σ. 147, σημ. 410.
22. Έφ Κρ 90/1915, Θέμις 26 (1915-1916) 272 και Έφ Κρ 30/1935, Θέμις 46 (1935) 793-794. Προφανώς η απόφαση αυτή στηρίζεται στο άρθρο 144 του προγενέστερου Καταστατικού Νόμου της Εκκλησίας της Κρήτης, το οποίο όριζε τα ίδια. Βλ. Α. ΝΑΝΑΚΗΣ, Το Μητροπολιτικό ζήτημα, σ. 240.
23. Άρθρ. 124, ΚΧΕΚ. Υπάρχουν δεδικασμένα στην Εκκλησία της Κρήτης βάσει των οποίων οι Μονές κέρδισαν την περιουσία των Ιερομονάχων που διεκδικούσαν οι συγγενείς τους. α) Του Ιερομονάχου Καλλινίκου Καρπαθιωτάκη της Ιεράς Μονής Αγίου Γεωργίου Επανωσήφη. Βλ. την υπ΄ αριθμ. 652/3523/647/1999 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Ηρακλείου, β) Του Ιερομονάχου Ευμενίου Σαριδάκη της Ιεράς Μονής Κουδουμά. γ) Του Ιερομονάχου Ευμένιου Χαριτάκη της Ιεράς Μονής Τριών Εκκλησιών.
24. Άρθρ. 125, ΚΧΕΚ.
25. Άρθρ. 126, ΚΧΕΚ.

Πηγή: Αρχιμ. Σεβαστιανού Μ. Σωμαράκη « Η ημιαυτόνομος Εκκλησία της Κρήτης και η νομοκανονική θεώρησις των θεσμών, της οργάνωσης και των σχέσεών της με την ελληνική πολιτεία», Εκδόσεις «Επέκταση», Έκδοση 1η, Οκτώβριος 2013, Κατερίνη.